

ЈЕДАН НОВИНСКИ ДОПИС О ГРАХОВУ ИЗ 1858. ГОДИНЕ

Положај Грахова кроз историју

— *Посебан допис листа Le Nord* —

Raguse 14. mars 1858. god.

Велики догађај о побједи коју су Црногорци однијели на Грахову над Турцима без сумње вам је већ познат. Новост је стигла овамо са попришта борбе и изазвала је опште изненађење. Овом приликом подсећамо се на пораз нанесен 1702. године од стране Црногораца под владиком Данилом Петровићем Његошем, над турском војском, коју је предводио Дениер-паша, као и сјајне побједе 1796. године, извојеване такође над Турцима. Ово су исти хероји који су 1853. уништили читаву коњицу Омер-пашине војске.

Територија Грахова, која ће постати поприште ове сјајне војничке побједе, је војводство које су Турци (неправедно), сматрали дјелом своје територије.

Војводство Грахово припадало је некада Требињском пашалуку, исто као и садашња територија Зупци, Крнчевићи, Бањани, Пива, Дробњак. Територија Грахова пружа се у дужини од 22 километра и у ширини отприлике 15 километара; она се налази међу планинама Лисац и Зла Гора и венцем планина, изнад Граховца и аустријске територије Драгаљ.

Још под влашћу Венеције у Далмацији, Граховљани су се одвојили од Турака и од тада су одржавали неку врсту независности. Имајући честе везе са Турцима, они су поставили правило по којему, приступ на њихову територију је забрањен сваком Турчину, и никада нијесу љегали без своје напуњене пушке крај свог кревета, да би били спремни на прву узбуну, ако би неки изненадни напад Турака угрозио њихову независност.

За вријеме владавине Петра I Петровића Његоша (1782.—1830), постојали су стални сукоби против Турака, у заједници са Црногорцима. Граховљани су се ујединили 1806. год. са Црногорцима и

становницима Котора, прелазили су планину Суторину и тако помогли руским трупама које су нападале тврђаву Кастелново. Граховљани и Црногорци такође су помогли руске трупе под заповједништвом кнеза Вјаземског, заузели су горњу тврђаву Рагузе. У то вријеме становници Зупца и Крушевице, једном ријечју, сви хришћани Суторине, водили су борбу против Француза, које су сматрали заједничким непријатељем.

1807. године. Граховљани су херцеговачким старјешинама молили су владику Петра Црногорског да их ослободи од турске власти. Они су у овој борби против Турака, били потпомогнути од стране руске владе, која је, посредством државног секретара Санковског, наредила да њена поморска ескадрила на Крфу под командом вице адмирала Сењавина, уђе у Которски залив. Исте године Граховљани су ратовали око Никшића, око Требиња, око Клобука, и уз помоћ Црногораца и руских трупа они би сигурно успјели да ослободе целу Херцеговину од Турске власти, да Тилзитски мир није нагло зауставио њихове операције.

1813. године Граховљани и Црногорци потпомогнути од стране енглеске флоте ратовали су против Француза у Херцеговини и у Котору. Послије једне жестоке битке која је трајала четрдесет-иосам сати, заузели су Еспањолу са 23 тона.

Пошто је питање границе између Црне Горе и Аустрије било сређено 1838. године, Владика Петар II хтио је да закључи један други мировни уговор са Турцима, и у исто вријеме да среди правно питање: Грахово.

Он је закључио уговор између независне кнежевине Црне Горе и провинције Херцеговине, о којем се говори у делу М. Вацлике, названо: Суверенитет Црне Горе и право људи модерне Европе, цитиран слиједећи текст:

„Турски представници Босанског и Херцеговачког везира који су дошли као њихови пуномоћници, стигли су на Цетиње код Владике Црне Горе, са којим су закључили овај мировни уговор у односу на Грахово:

1) Становници Грахова слободно се могу вратити нетакнути својим кућама и у своју земљу, коју су били напустили и слободно ће чувати и у будуће ове што су прије тога посједовали. Од тога момента они ће бити поданици војводе Јакова Даковића, који ће задржати ранг војводе и у будуће, и који је истовремено био потврђен од стране два везира, раније поменута, и од стране Владике Црне Горе;

2) Становници Грахова даваће Турцима само онолико колико је раније фиксирано, и неће бити принуђени да им дају више. Они ће то давати преко руке војводе Јакова Даковића, од којег ће убудуће Турци то преузимати;

3) Ни Турци ни Црногорци неће у будуће градити зграде у Грахову.

4) Босански везир Ведсци-Мехмед-Паша од овог момента биће одговоран да Турци неће предузимати у будуће никаква непријатељства против становника Грахова.

5) Постојаће стални мир између независне црногорске управе с једне стране, и између Босанског и Херцеговачког пашалука с друге стране, то јест, од планине Комова у Кучима, до Драгаља. Сва земља коју су посједовали за вријеме рата, посједоваће исто тако за вријеме мира. Земљиште које није било коришћено због ратовања и на којем се није развијало сточарство припада половина Турцима, а половина Црногорцима.

6) Владика Црне Горе биће одговоран везиру Босне о одржавању овога уговора и о будућем миру, а од стране Турака везир Босне, биће о томе одговоран Владици Црне Горе.

Тај уговор написан је у два примјерка и биће потписан од стране Турака преко изасланика везира Босне и Херцеговине, као и од стране Црногораца преко Владике. Цетиње, 20. октобар (le schaban 1254. de la Hedjira, потписи и печати).“

Али неутралност злосрећног уговора са обје стране, није могла дуго да траје. 1840. године Граховљани успјеше потпуно да сломе отомански јарам и протјераше са своје територије преостале Турке који су ту још живјели, исто као и немилосрдне скупљаче пореза Али-Паше и Херцеговине. Од тог доба харач више није плаћан.

Турци нису били задовољни одредбама мировног уговора у погледу њиховог садашњег владања у овој земљи, у односу на њихову стару владавину. Владика Црне Горе, протектор Грахова, не хотећи да трпи сличне примједбе, послао је једног од својих рођака, господина Пророковића, ка Хасан-Бегу у Требиње, да би закључио један други договор у вези са Граховом. Ови преговори нијесу завршени успјешно, већ су довели до пролијевања крви на обје стране, у неколико сукоба. Црногорци су се утврдили на Грахову, и брат Владичин лично је командовао трупима против Турака. Владика је лично обишао поприште рата, и преко свога изасланика закључио је, у мјесецу октобру, примирје по којему границе треба да буду одржане по status quo до одлуке једне комисије састављене од представника Турске, једног руског члана и једног аустријског члана.

Ма да је овај мировни уговор трајао до 1844. године, Турци су га прекршили већ 1843. године, узимајући од Црногораца острва Канин? (Врањина) и Лесендро, која су се налазила у Скадарском језеру.

Грахово је од тога доба остало у посједу Црне Горе и потчињено је административно и правно Цетињској управи.

За вријеме рата од 1853., Граховљани су ратовали против Турака, под командом војводе Јакова, оца садашњег војводе и црногорског сенатора Антона Даковића.

1853. Турци су напустили црногорски фронт, војводство Грахово и даље је припадало Црној Гори.

Почетком 1856. године, у доба Париског конгреса, Грахово није престајало да буде део ове кнежевине, и Али-Паша, представник Турске, изјавио је, на сједници од 26. марта, да што се тиче Црне Горе, Узвишена Порта нема намјеру да мијења досадашње стање положаја.

Овом изјавом, Порта је признала Грахово као цјелокупни дио кнежевине Црне Горе.

Турска, нападајући Грахово, урадила је једну илегалну ствар, и кнез Црне Горе имао је право да брани своју територију од ове агресије.

Превео А. Лаиновић